

FALSAFADA INSON MUAMMOSINING MOHIYATI

A.Allayarov

GulDU "Masofaviy ta'lim" kafedrası katta o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14561869>

ARTICLE INFO

Received: 24th December 2024
Accepted: 25th December 2024
Published: 27th December 2024

KEYWORDS

inson, sharq, g'arb, biologik omillar, g'arb falsafasi, sharq falsafasi

ABSTRACT

Ushbu maqolada inson muammosining falsafiy jihatlarini tahlil qilishga bag'ishlangan. Biz insonni antroposotsiogenez jarayonining mahsuli sifatida ko'rib chiqamiz va uning biologik va ijtimoiy jihatlarini o'rganamiz. Shuningdek, inson tabiati va mohiyati haqidagi turli falsafiy qarashlar, inson kamolotidagi tabiiylik va ijtimoiylikning o'zaro munosabati hamda Sharq va G'arb falsafasidagi inson muammosi muhokama qilinadi.

Inson – antroposotsiogenez jarayonining mahsuli Inson tabiatda o'ziga xos birlik sifatida paydo bo'ldi va uning rivojlanishi antroposotsiogenez jarayoni deb ataladi. Bu jarayon biologik va ijtimoiy omillarning o'zaro ta'siri natijasida ro'y berdi. Biologik omillar inson tanasining tuzilishi, fiziologiyasi va genetik xususiyatlarini belgilaydi. Ijtimoiy omillar esa insonning jamiyatda yashayotgani, madaniyat, til, qonunlar va boshqa ijtimoiy normani rivojlantirishini ta'minlaydi. Antroposotsiogenez jarayoni insonning biologik evolyutsiyasini va ijtimoiy rivojlanishini o'z ichiga oladi.

Insonning biologik va ijtimoiy jihatlarini Insonning biologik va ijtimoiy jihatlarini o'zaro bog'liqdir. Biologik jihat inson tanasini, uning fiziologiyasini, genetik tuzilishini va biologik ehtiyojlarini belgilaydi. Insonning o'ziga xos biologik xususiyatlari uning ijtimoiy hayotiga ta'sir qiladi. Masalan, insonning miyasi rivojlanganligi tufayli u muloqot qilish, til o'rganish, ijtimoiy munosabatlarni shakllantirish qobiliyatiga ega bo'ldi. Ijtimoiy jihat esa insonning jamiyatda yashayotgani, uning madaniyati, tilini, qonunlarini va boshqa ijtimoiy normani rivojlantirishini belgilaydi. Ijtimoiy muhit insonning xulq-atvoriga, qarashlariga, qadriyatlariga va dunyoqarashiga ta'sir qiladi. Ijtimoiy jihat insonni jamiyatning bir qismi, ijtimoiy munosabatlar tizimining a'zosi sifatida shakllantiradi.

Inson tabiati va mohiyati haqidagi falsafiy qarashlar Inson tabiati va mohiyati haqidagi turli falsafiy qarashlar mavjud. Ba'zi falsafachilar insonning tabiatini asosan biologik jihatdan belgilaydi. Ularning fikricha, inson o'zining biologik ehtiyojlari va instinktlariga asoslangan hayvondir. Boshqa falsafachilar insonning tabiati asosan ijtimoiy jihatdan belgilanadi deb hisoblaydi. Ularning fikricha, inson o'zining ijtimoiy muhiti, madaniyati va qadriyatlariga moslashgan mavjudotdir.

Yana bir guruh falsafachilar insonning tabiati ikkala - biologik va ijtimoiy - omillar bilan belgilanadi deb ta'kidlaydi. Ularning fikricha, inson o'zining biologik xususiyatlari va ijtimoiy

ta'sirlarining o'zaro ta'siri natijasida shakllanadi. Inson tabiati va mohiyati haqidagi bu turli qarashlar insonning o'ziga xosligi, uning ichki dunyosi va ijtimoiy roli haqida fikr yuritishga imkon beradi.

Inson kamolotida tabiiylik va ijtimoiylikning o'zaro munosabati Inson kamoloti - bu uning o'zining potensialini to'liq amalga oshirish jarayoni. Bu jarayonning o'zida tabiiylik va ijtimoiylik o'zaro bog'liqdir. Tabiiylik - bu insonning tug'ma qobiliyatlari, instinktlar va biologik ehtiyojlari. Ijtimoiylik esa insonning jamiyatda yashayotgani, uning madaniyati, qonunlarini va boshqa ijtimoiy normani rivojlantirishini anglatadi. Inson kamolotida tabiiylik va ijtimoiylik o'zaro ta'sir qiladi. Tabiiylik insonning rivojlanishini boshlashga yordam beradi, ijtimoiylik esa bu rivojlanishni yo'naltiradi va to'liq amalga oshirishga imkon beradi. Masalan, insonning tug'ma tili o'rganish qobiliyati (tabiiylik) uni jamiyatda til o'rganishga (ijtimoiylik) undaydi va shu tariqa u ijtimoiy munosabatlarga kirishadi. Inson kamoloti tabiiylik va ijtimoiylikning uyg'unlashuvi natijasida yuzaga keladi.

Sharq va G'arb falsafasidagi inson muammosi Sharq va G'arb falsafasida inson muammosi turli xil qarashlar orqali o'rganilgan. Sharq falsafasida insonning ruhiy va ma'naviy olamiga ko'proq e'tibor beriladi. Masalan, hind falsafasida insonning mohiyati - bu "atman", ya'ni o'zi haqida bilish va o'zining haqiqiy mohiyatini topishga intiladi. Xitoy falsafasida esa "dao" tushunchasi muhim o'rin tutadi. Dao - bu tabiatning o'ziga xos qonunlari, inson esa dao bilan uyg'unlashishga intiladi.

G'arb falsafasida esa insonning aql-idrokiga, erkinligiga va insoniy qadriyatlarga ko'proq e'tibor beriladi. Yunon falsafasida Sokrat, Platon va Aristotel insonni aqlli, erkin va ijtimoiy mavjudot sifatida ko'rib chiqdilar. O'rta asrlarda Avgustin va Toma Akvinalik insonni Xudo bilan bog'liq deb hisoblashdi. Zamonaviy G'arb falsafasida inson muammosi turli xil yo'nalishlarda o'rganilmoqda. Ekzistensializm insonning erkinligiga va tanlovlariga e'tibor qaratadi. Postmodernizm esa insonning o'zi haqida bilishi, uning shaxsiyati va madaniyati haqida fikr yuritishga undaydi. Islom falsafasida inson muammosi Islom falsafasida insonning mohiyati Xudo tomonidan yaratilgan va Xudoga ibodat qilishga majbur deb hisoblanadi. Islom falsafasi insonning ruhiy va ma'naviy rivojlanishiga, uning o'zini o'zi bilishiga va Xudo bilan aloqalarini mustahkamlashga e'tibor qaratadi. Islom falsafasida insonning erkinligi va javobgarligi muhim o'rin tutadi. Inson Xudoga ibodat qilish va yaxshilik qilishda erkindir, lekin shu bilan birga u o'zining harakatlari uchun javobgardir. Islom falsafasi insonni jamiyatning bir qismi, bir-biriga yordam berish va hamjihatlik qilishga intiladigan mavjudot sifatida ko'rib chiqadi. Islom falsafasi insonning kamoloti o'zining ruhiy va ma'naviy rivojlanishidan iborat deb hisoblaydi. Inson o'zining haqiqiy mohiyatini topish va Xudoga yaqinlashish uchun o'zini o'zi bilishi, imonini mustahkamlashi va yaxshilik qilishi kerak. Falsafada inson muammosi murakkab va ko'p qirrali masaladir. Insonni antroposotsiogenez jarayonining mahsuli, uning biologik va ijtimoiy jihatlarining uyg'unligi sifatida ko'rib chiqish mumkin. Turli falsafiy maktablar insonning tabiati va mohiyati haqida turli xil qarashlarni ilgari surishdi. Sharq va G'arb falsafasida inson muammosi turli xil kontekstlarda o'rganilgan. Islom falsafasida insonning mohiyati, erkinligi, javobgarligi va kamoloti haqida o'ziga xos qarashlar mavjud. Insonni anglash, uning ruhiy va ma'naviy dunyosini tushunish bizga o'z hayotimizni to'g'ri yo'naltirishga va jamiyatda o'z o'rnimizni topishga yordam beradi. Inson muammosi falsafiy tadqiqotlarning doimiy ob'ekti bo'lib qolmoqda va kelajakda ham o'zining dolzarbligini saqlab qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ravshanovna, K. L., Isoqovich, A. A., Ogli, H. R. A., Abduamitovna, K. Z., & Xolmuxamatovich, Y. A. (2024). Language And Social Constructs in Gender-Related Lexical Units. *Eurasian Journal of Technology and Innovation*, 2(1-1), 164-169.
2. Allayorov, A., & Tursinkulov, N. (2021). YOSH RAHBARLARNI SHAKLLANTIRISHDA «TEMUR TUZUKLARI» NING IJTIMOYIY-AXLOQIY AHAMIYATI. In *Инновационные подходы в современной науке* (pp. 90-93).
3. Khalilova, L., Allayorov, A., & Kysilkova, E. (2023). UNRAVELING THE TAPESTRY OF GENDER: EXPLORING GENDER-RELATED LEXICAL UNITS. *THE ROLE OF SCIENCE AND INNOVATION IN THE MODERN WORLD*, 2(5), 112-114.
4. Yusupov, A., Xudayberdiyev, R., & Allayorov, A. (2024). TA'LIM MUHITIDA TARMOQ TEXNOLOGIYALARI FANINI O 'QITISHNING O 'RNI. *Евразийский журнал технологий и инноваций*, 2(1), 113-118.
5. Yusupov, A., Allayorov, A., & Xudayberdiyev, R. (2023). O'QUV JARAYONIDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHDA KOMPYUTER SAVODXONLIGINING O'RNI. *Евразийский журнал технологий и инноваций*, 1(6), 78-81.
6. Yusupov, A., Xudayberdiyev, R., & Allayorov, A. (2023). O 'ZBEKISTONDA TA'LIM TIZIMINI ISLOH QILISHDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI VA TARMOQ TEXNOLOGIYALARINING O 'RNI. *Евразийский журнал технологий и инноваций*, 1(6), 70-77.
7. Ravshanovna, K. L., Isoqovich, A. A., Xasanovich, X. R., & Bazarbayevna, N. N. (2024). Integrating digital technologies to enhance foreign language instruction. *Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies*, 1(2), 234-237.
8. Allayorov, A., Xudayberdiyev, R., Nuraliyeva, N., Xalilova, L., & Abduraimova, I. (2024). GENDER TERMINOLOGIYASINING TARJIMA XUSUSIYATLARI. *Models and methods in modern science*, 3(4), 198-201.
9. Allayorov, A. (2024). REPRESSION IN CENTRAL ASIA: AN ANALYSIS OF POLITICAL AND SOCIAL DYNAMICS FROM THE 1950s TO THE 1990s. *Talqin va tadqiqotlar*, 1.
10. Allayorov, A. (2024). REPRESSION IN CENTRAL ASIA: AN ANALYSIS OF POLITICAL AND SOCIAL DYNAMICS FROM THE 1950s TO THE 1990s. *Talqin va tadqiqotlar*, 1.
11. Isoqovich, A. A., Ravshanovna, X. L., & Xasanovich, X. R. (2024). ADVANCEMENTS IN DIGITAL DEVICE TECHNOLOGIES: A COMPREHENSIVE REVIEW. *Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies*, 1(6), 16-19.
12. Gaibnazarova, F., Ruzikulova, N., Safarova, N., Khakberdiyeva, K., & Musabekov, U. (2024). Conchological variation of widely common species of terrestrial mollusks of Uzbekistan. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 494, p. 01021). EDP Sciences.
13. Gaibnazarova, F., & Khakberdiyeva, K. (2024). MALACOPHAUNA OF THE GISSAR RESERVOIR AND GORGE ILONLI GISSAR RIDGE. *Академические исследования в современной науке*, 3(2), 97-102.
14. Hakberdieva, H. (2023). FISHERIES IN UZBEKISTAN AND MODERN METHODS IN THE FIELD. *Science and innovation*, 2(D3), 51-53.
15. Berdiqulov, L. I., & Haqberdiyeva, H. A. (2021). OPPORTUNITY TO TAKE AN ONLINE TEST USING THE GOOGLE APPLICATION. *Экономика и социум*, (5-1), 94-97.
16. Keshpiyev, E. A., Hakberdiyeva, H. A., & Berdiqulov, L. I. (2021). THE ROLE AND EFFICIENCY OF INNOVATIVE CHANGES IN EDUCATION. *Экономика и социум*, (6-1), 137-140.
17. Pardabaevna, G. F., & Khilola, K. (2024). Description of the Species *bradybaena Plectotropis* Living in the Vicinity of the Naryn River. *Journal of Medical Genetics and Clinical Biology*, 1(12), 71-76.
18. Abdusayidqizi, X. H. (2024). TOSHKENT SHAXRI (URBANIZATSIYA LANDSHAFTLARI) QURUQLIK MOLLYUSKALARINING EKOLOGIK-TAKSONOMIK TARKIBI VA BIOLOGIYASI MISOLIDA QURUQLIKDAGI MOLLYUSKALARNING NAMUNAVIY TURLARI

POPULYATSIYALARINING TUZILISHINI O'RGANISH. Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies, 1(1), 41-44.

19. Musayeva, S. I., & Mengliyeva, S. S. (2022). Kursantlarning madaniyatlararo rivojlantirish.

20. ўғли Махмуджонов, З. М., қизи Хақбердийева, Ҳ. А., қизи Суюнова, Ё. М., & ўғли Ғаниев, Б. Б. (2022). LEUCOZONELLA CORONA НИНГ БИОЭКОЛОГИК ҲУСУСИЯТЛАРИ. RESEARCH AND EDUCATION, 1(8), 75-79.

